

לזה שלא יהיו נגד חסידותו ופרישתו (וגם מצד זה אפשר כי ידע רב אבהו דקרי לבני בבל טפשא, דקרי ליה ג"כ 'נאלה' — לשון טעות). ואפשר כי מפני סיגופיו נעשה כעור והושחרו פניו... ולכן תמיד היה שרוי בצער ביגון ואנחה כבגמ' דנדה...
ואפשר כי רב אבהו חשבו לחסידות של שטות, ומ"מ לא קראו לגנאי רק להורות על התבודדותו ופרישתו ויגונו תמיד. ומדוקדק מה שפירש רש"י וז"ל 'יארוד נאלי' — תנין שוטה ומספיד תמיד, דקשה מה ענין הספד לכאן? ולמה שאמרנו אתי שפיר, כי היה מתאכזר על גופו לענות נפש, ותמיד שרוי בהספד ודאגה על עוונותיו ומיעוט צדקתו ותורתו בעיניו, כראוי לשלמים. ורב אבהו חשב כי על ידי סיגופיו ועינוי נפשו נתמעטו כחות נפשו, מהם עומק העיון והחריפות ושיקול דעת הישר. ולכן על שאבעי' לו ירדה לו דמות, שכבר נכלל בדברי רב אבהו, קראו יארוד נאלי וכו', ואין זה פירוש מופלג...!

דף ס

'אינו חייב עד שיברך שם בן ארבע אותיות' — נחלקו הראשונים האם דוקא בשם הוי', או גם באדנות — מפני שהוא כינוי היחיד הנקרא לשם המפורש, ובכלל שם המיוחד הוא. (ע' רמב"ם עכו"ם ב,ו; יד רמה; ר"י מלוניל; תורת חיים ועוד).

יש מפרשים שהדין האמור כאן אינו ענין למחלוקת רבי מאיר וחכמים (לעיל נו) האם המברך בשאר כינויים במיתה או באזהרה, כי שם נחלקו בשם שבו הוא מברך [שהרי אמרו שם אינו חייב עד שיברך שם בשם], ואילו כאן מדובר במתברך, ובוה לדברי הכל אינו חייב אלא בשם המיוחד. וטעם הדבר (עפ"י 'הגה האריה') כי במתברך נאמר בתורה ונקב שם ה'. אבל בשם המברך נאמר בנקבו שם סתם, ואף כינויים בכלל.

'עומדין מנלן... והלא דברים קל וחומר, ומה עגלון מלך מואב שהוא נכרי ולא ידע אלא בכינוי עמד, ישראל ושם המפורש על אחת כמה וכמה' — אם תאמר, כיצד למדים משם לענין ברכת השם, הלא שם היתה העמידה לשבת, ומנין שעומדים גם באזכרה שכזאת? ועוד, אם נלמד משם יש לחייב לעמוד בכל הזכרת שם שמים, קל וחומר מעגלון שהוא נכרי?
ונראה שזה שאמר אהוד דבר אלקים לי אליך כלומר דבר הנוגע לכבוד שמים או דבר נבואה, ולכך נעמד. ומכאן נלמד שכל שכן במקום שנוגע לחילול שם שמים ח"ו (עפ"י הגהות הגר"מ מאוזו שליט"א לספר כסא רחמים).

ונראה להוסיף שענין הקימה מורה על רתת וזיע, כאומר אי אפשר לי לישב במקומי שקט ושאנן. ועל כן, אם בהזכרת שבה הוא קם, ודאי ודאי כשיש חלול השם, הרי הוא קם כנשך נחש ממקומו.
ונראה מלשון המשנה (ומהרמב"ם) שהדיינים נעמדים רק לאחר שהעדים אומרים מה שאומרים ולא קודם לאמירה, ומובן הדבר לפי ההסבר האמור. ואולם בירושלמי לכאורה אין נראה כן, שלמדו (ד,ח) מכאן לדיינים שקבלו עדותם מעומד דינם דין, וצ"ע.

'דאמר ר' חייא: השומע אזכרה בזמן הזה אינו חייב לקרוע, שאם אי אתה אומר כן נתמלא כל הבגד קרעים. ממאן, אילימא מישראל מי פקירי כולי האי, אלא פשיטא מעכו"ם, ואי שם המיוחד

מי גמירי? אלא לאו בכינוי, וש"מ בזמן הזה הוא דלא... — משמע שלדעת רבי חייא, אם שמע מישראל אף בזמן הזה חייב לקרוע גם בכינוי, שלא אמר ר' חייא אלא בעכו"ם שמצוי שמקלל (כן בארו הראשונים דברי הר"ף). וכן כששמע מגוי בשם המיוחד, כיון שאינו מצוי — קורע (כן כתב הרא"ש וכ"ה בטור ועוד פוסקים ביו"ד שמ. ואולם על זה יש חולקים — ע' שו"ת רדב"ז ח"ו ב' אלפים קנז).
ובישראל מומר, יש אומרים שדינו כדין גוי שהוא פרוץ בדבר, ואין קריעה בזמן הזה.

— לכאורה נראה שהטעם שביטלו דין קריעה — משום הפסד הממון [ולפי"ז יש מקום לדון בבגד שהפסדו מועט או בכזה שנזרק לאחר זמן קצר]. אך יתכן טעם נוסף, שכיון שדין קריעה משום כבוד השם הוא, אם נחייב בזה"ל לקרוע, יפרצו הגויים בדבר במכוון, כדי להפסיד בגדי ישראל שונאו, ועל ידי כן יתרבו הגידופים ונמצא שם שמים מתחלל. הלכך אמרו שבנסיבות אלו דוקא משום כבוד ה' הדין נותן שלא לקרוע. (וכסברא זו מצינו בתוס' בע"ז נח: ד"ה כתב) בנגיעת נכרי בין של ישראל בכוונה להכעיסו ולאסרו עליו, ע"ש ובשאר פוסקים).

(ע"ב) 'זהאומר לו אלי אתה' — אף על פי שאין בו מעשה — חייב מיתה, כי רק לענין מלקות נתמעט לאו שאין בו מעשה, ולא לענין עונש מיתה, ופשוט (ערוך לנר. וכ"ה באבני נזר או"ח נז, ב).

'דיקן העבודות כולן לשם המיוחד' — לכך נקט 'לשם המיוחד', כי כל המקריב קרבן צריך שלא יעלה במחשבתו אלא לשם המיוחד, שלכך לא נאמר בקרבנות לא לשון א-ל ולא א-להים אלא שם הוי', כמו שאמרו בסוף מנחות (תורת חיים).

'יצאה השתחואה לידון בעצמה' — שאף על פי שאינה עבודת פנים, ואע"פ שאין דרכה בכך — חייבים עליה מיתה, שלא כמגפף ומנשק וכו'.
וגם טעם יש לחלק ביניהם; כל שאר הדברים המנויים במשנה אינם שייכים להשם יתברך בלתי מושג ובלתי נראה [רק למשמשו] — כגון כיבד וריבץ בפני הארון. שלהי ברכות], ואילו מעשה השתחואה שאינו בנעבד אלא בעובד, שמכניע עצמו לפני מי שממליך עליו — שייך בעבודת ה'. ולכן אם משתחוה לאחר וכוונתו לע"ז — חייב מיתה (עפ"י משך חכמה וישלח לה, ד)

דף סא

'רייש לקיש אמר: מותרת' — על התר הבהמה באכילה, והאם יש לאסרה משום שחיתת מומר — ע' במובא ביוסף דעת חולין לט.

'עד כאן לא קא שרי ריש לקיש אלא בהמה, אבל גברא בר קטלא הוא' — אפילו לפי הדעות הסוברות (להלן) שהאומר 'אלך ואעבוד עכו"ם' אינו חייב מיתה, שמא יימלך ולא יעבוד — כאן הכל מודים שחייב, מפני שכבר עושה מעשה, ששוחט, ויש להניח שודאי יעשה מה שאומר. ועוד, אפילו אם היה ידוע ודאי שלא יזרוק — חייב, שנחשב כבר בשחיטה עובד לעבודת כוכבים בכך שחושב לזרוק לשמה (תוס' חולין לט. ד"ה ריש לקיש. כפי ההסבר השני משמע כמעט להדיא מרש"י בד"ה ועובדיהם. כן כתב בבית הלוי ח"א ל, ווע"ש).